

L'ENGINYER NATURALISTA

No fa gaire temps, el mitjà de comunicació es feren ressò de les investigacions d'un equip d'entomòlegs de la Universitat de Lausana al voltant d'un aparentment poc espectacular insecte, la formiga argentina (*Iridomyrmex humilis*). La raó per la qual aquest petit himenòpter ha aparegut als titulars de la premsa és el descobriment per l'esmentat equip d'una formidable macrocolònia que segons diuen s'estén des de Galícia fins a Itàlia, a més d'unes altres de menor grandària, però així i tot impressionants, presents en unes altres parts del continent europeu, com ara la que sembla disposar-se entre Catalunya i el País Valencià.

Gens difícil de trobar a les nostres cases, la formiga argentina, com tants altres sovintejadors dels medis humans, és un animal que ens resulta enganysament familiar. Qualsevol diria que aquestes laborioses criatures de sis potes, d'abdomen més obscur que la resta del cos, que és del color de l'ambre, no han estat companyes *de tota la vida* dels nostres quefers quotidians. Res d'això. Com les rates o les panderoles, la formiga argentina és un animal d'introducció recent. Sembla que la primera detecció de la formiga a Espanya va fer-se l'estiu de 1919, quan el zòleg Enrique Rioja va trobar-se-la al port de València. Dos anys després, l'entomòleg Ricardo García Mercet feia públiques les observacions del seu col·lega, tot admetent que no n'estava confirmada la presència.

La confirmació arribà tot seguit, de la mà del valencià Rafael Font de Mora, un enginyer agrònom amb vocació de servidor públic –potser això mai no haja estat estrany– i de naturalista –potser, en l'època, una combinació bastant més infreqüent que a hores d'ara–, que llavors exercia com a professor a la Granja d'Agricultura de Burjassot. Sensible a les orientacions de la naixent –aleshores– ciència de l'ecologia, va estar un fort valedor de la lluita biològica contra les plagues del camp. Cal dir que l'any 1922, alhora que la formiga argentina, el territori valencià era envaït per la cotxinilla australiana (*Icerya purchasi*), un altre *personatge* de qui ara trobem ben natural que faça els seus afers a les branques de les mimoses del jardí o de les llimeres de l'hort. Dotada la cotxinilla d'un particular i cotonós abric, cap mitjà químic era capaç de combatre-la, i per això podia acabar essent la ruïna per als citricultors valencians. Font de Mora coneixia les experiències desenvolupades a l'estranger per combatre el flagell amb un altre insecte, una marieta anomenada *Rodolia cardinalis*. Per això es va dedicar a criar

Linepithema humile, espècie coneguda també com *Iridomyrmex humilis*. Potser el seu aspecte no resulta tan inquietant com els seus costums.

ambdós insectes al seu laboratori, a més de preparar un full divulgatiu per tal de fer entendre als llauradors que amb metzines no guanyarien l'envit a les fastigoses pilotetes de cotó que tan fortament s'abraçaven als arbres. Per aquella època, Font de Mora era assidu de les reunions científiques de la secció de València de la Reial Societat Espanyola d'Història Natural. Alguns dels seus consocis, naturalistes terratinents –aquesta combinació, sí, quasi impossible actualment–, sembla que s'aprofitaren del bon treball del seu company i frenaren amb rapidesa l'extensió de la plaga per les seues propietats. Però Font de Mora no tenia prou amb això, i ja es preocupava també per la possible interacció entre la cotxinilla i la formiga nouvingudes, no fos cas que la segona es dediqués a protegir la primera, atreta per les seues secrecions sucroses.

Amb la formiga, ningú no va poder. La cotxinilla, però, acabà essent controlada, encara que la glòria va recaure en uns altres enginyers, per la senzilla raó que Font de Mora va ser traslladat de Burjassot a la Granja Arrossera de Sueca, on, naturalment, els problemes dels cítrics no eren la prioritat. L'arròs, víctima d'unes estructures antiquades de producció i comercialització, era una causa decididament impossible, i qui sap si això va impulsar les autoritats a enviar el bon enginyer a la Ribera Baixa, on va atraure's l'afecte dels llauradors –un altre tret ben singular– i on continuà amb les seues investigacions amb fonamentació ecològica i orientació social. Així, s'esforçà per trobar un mitjà per lluitar contra la tortugueta de l'arròs (*Apus cancriformis*). També, proposà de fer de l'arrossar una immensa piscifactoria per tal de controlar millor tant les plagues agrícoles, com l'horror de les terçanes, a més de proporcionar mitjans productius complementaris a unes comunitats deprimides. Ningú no li va fer massa cas. Sembla que combinar investigació científica bàsica i imaginació aplicada ha estat una actitud històricament aliena al nostre tarannà.

JESÚS I. CATALÀ GORGUES